

MANTEL VAN ZORG

In *Dynamis* 55 is het eerste artikel over homeopathie en palliatieve begeleiding in de laatste levensfase verschenen. Hierin is achtereenvolgens aandacht besteed aan definiëring van palliatieve zorg in de reguliere gezondheidszorg, de visie van een aantal vooraanstaande homeopaten op dit onderwerp en er zijn aandachtspunten geformuleerd voor een homeopathische palliatieve begeleiding in de laatste levensfase. Dit tweede artikel geeft een overzicht van de belangrijkste homeopathische geneesmiddelen, die toepasbaar zijn bij de palliatieve behandeling van de stervende patiënt en behandelt een tweetal casussen.

TEKST: ANNE-MARIE DICKER

Arsenicum album

De *Arsenicum*-patiënt is bekend om zijn vechtende geest. Constante thema's in zijn leven zijn vechten tegen zijn ziekte, tegen de beperkingen en hindernissen, tegen het onvermijdelijke, voor perfectie en het absolute. *Arsenicum album* is daarom een eerste middel voor de strijd van de stervende die weerstand biedt aan de dood met elke cel en vezel van zijn of haar zijn (doodsstrijd). Hij heeft een vreselijke angst voor de dood. Hij vreest dat er niets is na de dood en houdt daarom vast aan het leven waardoor hij zichzelf enorm laat lijden. Denkt dat het nutteloos is een (homeopathisch) middel in te nemen. *Arsenicum* vermindert de angst voor het 'Grote Onbekende', de rusteloosheid en vergemakkelijkt het om het leven te laten gaan. Bijpassende modaliteiten zijn: 'Desire' voor kleine slokjes koud water; verergering middernacht, verbetering door warmte, of wanneer het hoofd is opgetild (wil een kussen onder het hoofd).

Spinnen

Spinnen hebben gedachten die op hol zijn gegaan ('spinning'). Dit manifesteert zich onder andere in rusteloosheid en benen die gaan bewegen. *Tarentula cubensis* (Cubaanse vogelspin) is het tweede middel voor de strijd van de stervende patiënt. De patiënt levert doodsstrijd; de laatste strubbelingen; heeft angst, op de rand van een delirium; afgrijpselijke pijnen met grote uitputting en past beter als er ook sprake is van ontbinding van weefsel ofwel necrose (vergelijk met gangreenmiddelen: *Secale* verbetert door kou, *Arsenicum album* verergerd door kou en bij *Lachesis* ziet het weefsel blauw). Het verzacht de uiteindelijk folterende pijn, vooral als er sprake is van nerveuze rusteloosheid (kan zich niet overgeven, rusteloosheid) en heeft moeite met ademen. Het voorkomt gebruik van morfine. *Lactrodectus mactans* (de zwarte weduwe) is voor de angstige patiënt, die schreeuwt van pijn. Heeft het gevoel dat de dood hem op de

hielen zit, zit in verschrikkelijke nood. Het is typisch bij hartfalen. Extreme ademnood met snakken naar adem en angst zijn adem te verliezen. De huid is koud als marmer.

Lachesis (Bosmeester)

Lachesis vooral geven in aansluiting op typische *Lachesis*-kenmerken. De patiënt ervaart een angstige geestelijke strijd. Volgens Boericke ook bruikbaar bij euthanasie.

Carbo's

Carbo vegetabilis wordt ook wel de 'corps reviver' genoemd. De patiënt kan niet de stap naar de 'andere kant' maken. Hij hapt naar lucht, stikt bijna, vecht, weigert te gaan en roept steeds maar 'geef me lucht, geef me lucht, geef me een ventilator'. Het is een zegen voor de oudere patiënt die geestelijk helemaal is voorbereid om te gaan, maar die fysiek hapt naar lucht en bang is niet genoeg te krijgen. De patiënt moet lucht hebben, moet ramen open en een ventilator. Leidende symptomen zijn volledige ineenstorting; verval van krachten met een blauw, ijskoud lichaam; angst voor donker en geesten. De patiënt is bijna levenloos maar het hoofd is heet, de adem is koel, de pols onmerkbaar en de ademhaling snel. Er is geen levensenergie. Voedsel kan niet verteren.

Carbo animalis is toepasbaar bij terminale processen. Er is het verlies van lichaamsvloeistoffen, ook zijn er bloedingen en circulatieproblemen. Het geeft een psychiatrisch beeld, is heimweeachtig: 'longing for the past'. Emotionele voeding zet zich om in gas. Verharding van klieren. *Carbo animalis* is eerder kwaadaardig dan *Carbo vegetabilis*. Het rakelt de aanwezige energie op en dooft daarna uit.

Aconitum

Aconitum napellus is bang voor de dood, gelooft dat het spoedig zal gebeuren en voorspelt zelfs de exacte tijd. Heeft grote

angst, paniek en schrik met angstige rusteloosheid en woelen. Het lijden is zelden bij volledig bewustzijn, meestal 'delirious'.

Antimonium tartaricum

Het leidende symptoom is de doodsreutel of -rochel: groot gereutel van slijm, maar met erg weinig sputum. Hoesten en hijgen, volgen elkaar op. Oedeem en dreigende verlamming van de longen bij een suffe en comateuze patiënt. *Tuberculinum* heeft een doodsreutel zonder sputum. Het stopt het rochelen en reutelen en staat de patiënt toe in vrede te gaan. Voor *Stannum metallicum* is de extreme zwakte kenmerkend, vooral in de borst, met rochelen en het opgeven van grote hoeveelheden slijmerig, etterig sputum.

HEIMWEE NAAR VERLEDEN

Opium

Opium heeft het volledige bewustzijn verloren; is niet in staat zijn lijden te begrijpen; is als in een verdoving, of voelt geen pijn van al zijn klachten. Verkeert in een zware verdovende slaap. Heeft een luide, onregelmatige ademhaling (Cheyne-Stokes ademhaling). De huid is warm, heet en vochtig. Er treedt verbetering op door koude dingen en een verergering door warmte of hitte, gedurende en na slaap.

Rhus toxicodendron

Extreme rusteloosheid met een voortdurende verandering van positie wordt gezien bij *Rhus toxicodendron* (dd *Arsenicum album*, maar die heeft meer angst en uitputting); heeft grote angst in de nacht; wil het bed uit gaan en heeft gedachten aan zelfdoding. Verergering treedt 's nachts op, gedurende slaap, rust of kou.

Veratrum album

Aanvallen van pijn met delirium, die hem drijft tot gekte, soms scheldend en jankend de gehele nacht. Lijden, waarschijnlijk door ineenstorting, met extreme koude, blauwheid en zwakte. 'Delusion': rijk worden. Een typisch symptoom is het koude zweet op het voorhoofd. Er treedt 's nachts een verergering op en er is een verbetering door warmte.

Acidums

De *Acidums* zijn eindmiddelen en hebben verzuring en verzwakking na strijd. Kenmerkend is de behoefte aan koude dranken. Bij *Phosphoricum acidum* lijkt het 'leven' voorbij; het hoeft niet meer zo; glijdt weg uit het leven; uitputting; afschuw van het leven. Het vegetatieve stadium. Verlies van lichaamsvloeistoffen. Kan moeilijk denken en heeft geen emoties. *Aceticum acidum* heeft ascites (vochtophoping in de vrije buikholte). Vooral vochtophoping in onderlijf, benen (dd *Hydrops* - gezicht en ledematen zien er 'wasachtig' uit). Is dorstig (dd *Apis mellifica* - dorstloos). *Natrium acidum* heeft leverdysfuncties. Kan niet langer dan een half uur op een kussen liggen (zwakte); heeft zeer pijnlijke aambeien en kan de sluitspier niet controleren. *Nitricum acidum* kan niet vergeven; voelt zich miserabel; denkt aan zelfdoding maar is ook bang voor de dood. *Sulphuricum acidum* heeft rusteloosheid, gehaastheid. Het 'hoofd' is wel goed maar het lijf niet, dat geeft de rusteloosheid. Heeft pathologie waarbij het lijf wegteert.

ZOEK NAAR EIGENAARDIGHEDEN

Overige middelen

Aurum muriaticum is het leven moe en heeft problemen met het hart, hartklop-

pingen.

Euphorbium heeft afschuwelijk brandende pijnen. Sterke uitscheidingen zoals speeksel, ontlasting, urine en een bemoeilijkte ademhaling, alsof de borstkas niet groot genoeg is. Bij *Tellurium* zijn de pijnen erger door bewegen, aanraking, hoest, enzovoort. Heeft stinkende uitscheidingen en een tranenvloed. Vanuit het symptoom 'voelt zich beter voordat hij ziek wordt' kan aan *Pso-rinum* gedacht worden bij bijvoorbeeld een opleving voor het doodgaan. Middelen uit het 'Periodiek Systeem' van Jan Scholten, met hun verbindingen uit stadium 17, met als thema 'einde, loslaten' en stadium 18 met als thema 'rust'. Tenslotte zijn er nog pijnbestrijdingsmiddelen zoals *Belladonna*, *Hypericum perforatum*, *Bryonia alba* en *Chamomilla*, die ingezet kunnen worden bij minder heftige pijnen dan de folterende pijnen van *Tarentula cubensis*.

Aandachtspunten voor anamnese

- Wat is de belangrijkste klacht? Modaliteiten, wat verergert het meest?
- Als de klacht, bijvoorbeeld pijn, op zijn ergst is, vragen naar 'Wat voelt u dan? Wat denkt u dan? Hoe bent u dan?'
- Welke symptomen zouden er nog steeds zijn als de patiënt een heel andere achtergrond zou hebben, in een heel andere omgeving zou zijn?
- Observeren van gebaren, bewegingen, houding, manier van spreken.
- Indrukken, gevoelens, enzovoort bevestigen in andere situaties.
- Wat is bijzonder, eigenaardig?

Eerste casus: een milde man

Een man van 84 jaar, bedlegerig, woont zelfstandig, samen met zijn vrouw. Drie jaar geleden is er darmkanker geconstateerd. Er is toen een stukje dunne darm weggenomen. Na een half jaar blijkt er sprake van nieuwe tumorgroei. Er volgt een operatie zonder

ingrijpen vanwege uitzaaiingen. Prognose zes weken. Patiënt heeft nog lange tijd een goede tot redelijke kwaliteit van leven gehad. Is tot 78 jaar nauwelijks ziek geweest, daarna licht hartinfarct, beroerte, urineweginfecties met deliriums. In de afgelopen maanden tweemaal een bloedtransfusie vanwege zeer laag Hb. Patiënt heeft medicatie voor pijnbestrijding, zijn hart, bloedarmoede en krijgt slaap- en laxermiddelen. De huisarts heeft in overleg besloten tot een palliatief beleid (geen bloedtransfusie, reanimatie en inwendige onderzoeken). Als hoofdklacht geeft hij linkszijdig vreselijke pijnen in rug, buik en been aan. De pijnen zijn stekend en in scheuten. Pijn in rug en buik verbetert door ontlasting en urine. Flinke pijn in rug na eten en zitten. Pijn in linkerbeen verergert door druk en vooral als de patiënt het koud heeft. Het linkerbeen is veel dikker dan het rechterbeen: kan aanraken soms niet verdragen. 'Generals': eet graag, bijvoorbeeld zuurkool, en drinkt elke dag een glaasje wijn. 'Mind': patiënt is een milde man, die het zijn vrouw altijd erg naar haar zin heeft willen maken, van zijn vrijheid houdt, niet klaagt en niemand met zijn beperkingen wil lastig vallen. Hij houdt nog teveel van het leven om dood te gaan. Heeft bij koorts delirium met hallucinaties; angsten; wordt wild; staat aan rand van afgrond; ziet rare beesten; ziet mensen over plafond en muren lopen.

HOUDT NOG TEVEEL VAN HET LEVEN

Voorschrift

Pulsatilla nigricans C30. Oplossing maken, flesje mineraal water (zonder koolzuur) van 30 cc, voor 2/3 gevuld, korreltje laten oplossen. 4 x per dag 1 slokje, 5x schudden voor slokje, 5 dagen. Na 5de dag in nieuw

flesje mineraalwater (zonder koolzuur) voor 2/3 gevuld scheutje uit 1ste flesje doen, 1ste flesje met inhoud weggooien, 4 x per dag 1 slokje, 5x schudden voor slokje, 5 dagen. Dit blijven herhalen. Er is tussentijds contact en de reactie na 10 dagen is als volgt: heel moe, uitgeput; komt zijn bed niet meer uit; ziet heel wit; heeft blauwe handen en voeten als hij op rand van het bed wordt gezet; is regelmatig in de war; praat helder maar is gauw vermoeid. De pijn in zijn buik is verminderd (maar komt niet meer uit bed en zit niet meer in rolstoel). De pijn in rug en been is onveranderd. Veel bloed in ontlasting.

Als vervolgmiddel wordt *Carbo animalis* C30 voorgeschreven vanwege terminale processen, bloedingen, circulatieproblemen en 'desire' zuurkool en alcohol. Inname zoals bij *Pulsatilla*. Na een week ziet patiënt er beter uit, alsof hij er 'meer' is, hij voelt zich wat beter, zijn stem klinkt krachtiger en hij heeft minder pijn. *Carbo animalis* wordt gedurende langere tijd ingenomen. Regelmatig is er contact. Omdat het zo goed gaat, wordt voor korte periode gestopt met inname. Patiënt gaat voor twee weken naar een verpleeghuis om zijn vrouw wat rust te geven. Daarna zal weer naar een passend homeopathisch middel gezocht worden. Maar na een week verblijf in het verpleeghuis overlijdt de patiënt.

Tweede casus:

een zorgzame vrouw

Een vrouw van 67 jaar bij wie op 62-jarige leeftijd borstkanker wordt geconstateerd in de linkerborst. Zij ondergaat een borstamputatie en 28 lymfeklieren worden verwijderd waarvan er 23 besmet zijn. Er volgen een chemokuur, bestraling en een behandeling met hormoonpreparaten. Vanaf het begin heeft de patiënt gekozen voor ondersteuning met een homeopathische behandeling. Echter zodra de berichten van het ziekenhuis goed zijn, stopt de patiënt met haar

homeopathische behandeling.

Op 67-jarige leeftijd wordt patiënt met spoed opgenomen in het ziekenhuis. Het eten 'zakt' niet meer; ze heeft geen ontlasting; heeft een zeer dikke buik met vocht; zwart braaksel; veel boeren, overgeven lang nadat ze gegeten heeft. Ze zegt steeds dat het wel meevalt. In het ziekenhuis blijkt een middenrifbreuk; vocht achter de longen; uitzaaiingen op de eierstokken; een lamme darm en gestegen tumormarkers. Uiteindelijk blijkt patiënt uitzaaiingen in het buikvlies, longvlies, ruggenmerg en alle buikorganen te hebben. Ze gebruikt op eigen verzoek geen of nauwelijks allopathische medicijnen. 'Mind': patiënt is zeer zorgzaam voor haar gezin en de mensen om haar heen. Ze wil het iedereen zoveel mogelijk naar de zin maken. Tot vlak voor haar dood blijft ze hoop houden op het leven. Het doel van de homeopathische behandeling is het verlichten van de klachten en verhogen van de kwaliteit van leven.

ZIJ WIL EEN NATUURLIJKE DOOD STERVEN

Voorschrift

Opium C30, oplossen en 2x daags een slokje. De volgende ochtend heeft ze ontlasting; de darmen zijn hoorbaar; het boeren wordt minder; heeft niet meer het gevoel dat eten zich opstapelt. In overleg met de homeopaat na twee dagen gestopt met inname en verder afwachten. Na drie dagen verkouden met veel hoesten en koorts; verergering 's nachts; rode wangen; warm hoofd; koude handen en voeten; duizelig bij het lopen alsof zij dronken is; hoofdpijn; moet niet aan eten denken; buik voelt zeurderig; moet de buik vasthouden tijdens het lopen. Ze krijgt hiervoor *Belladonna* C30, oplossen en

2x daags een slokje. Ondertussen komt de uitslag van de oncoloog dat mevrouw niet verder behandelbaar is. Met de huisarts en de homeopaat worden afspraken gemaakt over palliatief beleid en euthanasie. Na enkele weken, waarin de patiënt nog een keer *Nux vomica* C30 (2 slokjes per dag) krijgt voor misselijkheid en overgeven als gevolg van allopathische medicatie voor bloedende aambeien en een maagzuurremmer, verslechtert de situatie.

Helpen sterven

Ze moet heel veel overgeven: veel vocht met zwart, korrelig braaksel ('Ik geef mijn eigen ontlasting op'). Ze moet heel veel plassen, heeft heel veel dorst, heeft alleen zin in fruit. Inmiddels kan ze niet meer lopen. Is heel rustig en gelaten en bidt dat ze 's ochtends niet meer wakker wordt. Het voorschrift luidt *Phosphoricum acidum* C30, oplossen, 2x daags 1 slokje. Na vier dagen wordt door de huisarts een morfinepleister geplakt en wordt de *Phosphoricum acidum* gecontinueerd. De vlakheid is verdwenen. Gedurende de daaropvolgende dagen heeft ze steeds meer verlies van lichaamsvocht. De patiënt wil niet meer drinken, wil dood en het liefst een natuurlijke dood sterven. Dan wordt 's middags de terminale behandeling in gang gezet om de patiënt te helpen het leven sneller te beëindigen: *Phosphoricum acidum* MK, oplossen, elke 2 uur 1 slokje. 's Nachts is de patiënt in alle rust thuis gestorven. De huisarts is verrast hoe snel het is gegaan.

Bronnen

- DE COMPLETE MATERIA MEDICA: BOERICKE EN PHATAK, (2000, VERTALING FRANS VERMEULEN).
- HOMEOPATHIE EN PALLIATIEVE BEGELEIDING IN DE LAATSTE LEVENSFASE - EEN VERKENNING VANUIT VERSCHILLENDE STROMINGEN BINNEN DE HOMEOPATHIE: ANNE-MARIE DICKER (2007).
- HAHNEMANN REVISTED: LUC DE SCHEPPER (2001).